

Handläggare
Richard Hultman
08-508 26 231

Till
Trafiknämnden
2021-05-27

Handlingsplan mot nedskräpning på land och i vatten.

Förslag till beslut

1. Trafiknämnden godkänner tjänsteutlåtandet och bilagd handlingsplan som svar på kommunfullmäktiges uppdrag.
2. Trafiknämnden hemställer till kommunfullmäktige att besluta om handlingsplan mot nedskräpning på land och i vatten

Gunilla Glantz
Förvaltningschef

Bengt Stenberg
Avdelningschef

Jarina Edlund
Enhetschef

Sammanfattning

Trafiknämnden har fått i uppdrag att ”i samråd med kommunstyrelsen, miljö- och hälsoskyddsnämnden och stadsdelsförvaltningarna ta fram en handlingsplan för att minska nedskräpning i såväl vatten som på land.” Nämnden har också fått i uppdrag att ”i samråd med stadsdelsnämnderna utreda hur staden kan skapa en mer kostnadseffektiv och kapacitetsstark avfallshantering och städning i parker”.

Med anledning av ovanstående har kontoret utarbetat en handlingsplan mot nedskräpning på land och i vatten. De åtgärder som föreslås i bilagda handlingsplan har följande rubriker:

- Åtgärder av övergripande karaktär.
- Optimering av skräpkorgarnas storlek, tömningsfrekvens, komprimerande sopkärl.
- Optimerade städintervall.
- Pilotprojekt för att undersöka innovativa metoder.
- Säkerställa att tömning av avfallskärl och städning sker inom 24 timmar.
- Utvecklad kommunikation och samverkan.
- Skräpmätning.
- Utvecklade snöupplag och kommunaltekniska ytor.

Föreliggande tjänsteutlåtande och bilagda handlingsplan utgör en återredovisning av kommunfullmäktiges uppdrag.

Bakgrund

Stockholm ska vara en trygg, säker och välskött stad att bo och vistas i. Kommunfullmäktiges budget anger att ”en ren och vacker stad skapar trygghet och att renhållningen därför ska vara pålitlig. Stadens förvaltningar ska arbeta för att förebygga klotter, skadegörelse och nedskräpning. Arbetet för en renare stad ska intensifieras genom bättre uppföljning och efterlevnad av 24-timmarsgarantin för städning och klotter.” Med anledning av det har trafiknämnden fått i uppdrag att ”i samråd med kommunstyrelsen, miljö- och hälsoskydds nämnden och stadsdelsnämnderna ta fram en handlingsplan för att minska nedskräpning i såväl vatten som på land.”

Trafiknämnden har också fått i uppdrag att ”i samråd med stadsdelsnämnderna utreda hur staden kan skapa en mer kostnadseffektiv och kapacitetsstark avfallshantering och städning i parker”.

I kommunfullmäktiges budget 2021 fick trafikkontoret i uppdrag att inrätta en ”strategisk förvaltningsövergripande samordnare för en ren stad som ska verka för samverkan, utveckling och effektivisering av upphandlingar, rutiner, kunskap, uppföljning och kontroller för en mer kostnadseffektiv, miljövänlig och likvärdig städning i hela staden, samt föra dialog med externa aktörer. I arbetet deltar bland andra stadsdelsnämnderna och bostadsbolagen.” Trafikkontoret har med anledning av detta under våren 2021 tillsatt en förvaltningsövergripande samordnare med uppdraget att arbeta för en ren stad.

Trafikkontoret utarbetade 2016 ett ”program för avfallshantering i det offentliga rummet” som beskriver hur arbetssätt och metoder

kan utvecklas med avseende på bland annat källsortering i det offentliga rummet. Programmet har tjänat som underlag för den nu aktuella handlingsplanen samtidigt som vissa av de nämnda utvecklingsområdena i programmet ingår i dagens verksamhet.

Med anledning av ovanstående uppdrag har trafikkontoret utarbetat en handlingsplan mot nedskräpning i mark och vatten. För att belysa frågeställningar och föreslagna åtgärder från olika perspektiv har kontoret haft samråd med stadsledningskontoret, miljöförvaltningen och stadsdelsförvaltningarna samt genomfört entreprenörsdialoger.

Samband med andra styrdokument

Föreliggande handlingsplan mot nedskräpning på land och i vatten har koppling till följande styrdokument:

- Miljöprogram för Stockholms stad 2020-2023 (antaget maj 2020).
- Kemikalieplan 2020-2023 (antagen april 2020).
- Stockholms stads handlingsplan för minskad spridning av mikroplast 2020-2024 (antagen januari 2020).
- Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus (antagen mars 2015).
- Dagvattenstrategi, Stockholms väg till en hållbar dagvattenhantering (antagen mars 2015).

Handlingsplanen mot nedskräpning på land och i vatten har också samband med följande styrdokument som är under utarbetande:

- Stockholms avfallsplan 2021-2024, Stockholm vatten och avfall.
- Handlingsplan för att minska plastanvändning, miljö- och hälsoskyddsnämnden.
- Handlingsplan för skadedjursbekämpning, (antagen i trafiknämnden mars 2021, vidare behandling i KS/KF under 2021).

Ny lagstiftning

Det nya engångsplastdirektivet (EU-direktiv) som kommer att implementeras i svensk lagstiftning kan få stora konsekvenser för hanteringen av nedskräpning i det offentliga rummet.

Direktivet omfattar bl.a. höjda krav på att använda återvunnet material i förpackningar, krav på att näringsställen serverar ”hämtmat” i medhavda kärl, fungerande insamlingssystem för fimpar och olika typer av förpackningar, att plastförpackningar ska gå att återvinna och att nedskräpningsavgifter ska tas ut av vissa

producenter för att bekosta renhållning. Förpackningsavgifterna kommer att fördelas på kommunerna som en delfinansiering av renhållningsarbetet. Direktivet föreslår också straffansvar för ringa nedskräpning.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts på trafikkontoret. Kontoret har haft dialog med stadsdelsförvaltningarna, miljöförvaltningen och stadsledningskontoret som också har kommit med synpunkter på planen.

Handlingsplanens åtgärder

Handlingsplanen mot nedskräpning på land och i vatten är bilagd tjänsteutlåtandet. Åtgärderna som föreslås inryms under följande rubriker:

- Åtgärder av övergripande karaktär
- Optimering av skräpkorgarnas storlek, tömningsfrekvens, komprimerande sopkärl
- Optimerade städintervall
- Pilotprojekt för att undersöka innovativa metoder
- Säkerställa att tömning av avfallskärl och städning sker inom 24 timmar
- Utvecklad kommunikation och samverkan
- Skräpmätning
- Utvecklade snöupplag och kommunaltekniska ytor

Analys och konsekvenser

Många stockholmare anser att nedskräpningen är ett stort problem och många upplever dessutom att nedskräpningen har ökat.

Nedskräpning i det offentliga rummet uppfattas av de flesta som störande och förfulande. Det bidrar också i hög grad till ökade problem med skadedjur eftersom engångsförpackningar med matrester utgör föda för fåglar, gnagare och andra djur.

Nedskräpning kan också leda till att en plats känns övergiven och signalerar frånvaro av social kontroll. Ett effektivt renhållningsarbete i det offentliga rummet kan därför bidra till ökad trygghet, ökad känsla av social tillhörighet och tillit.

En stor andel av skräpet i det offentliga rummet, mer än 50 %, utgörs av plast, till exempel i form av cigaretterfilter, portionspåsar för snus och mat- eller dryckesförpackningar. Forskning visar att mikroplaster finns överallt och att källan främst är nedskräpning i olika former. När plast sprids i miljön orsakar det stora problem för

både människor, djur och växter och undersökningar visar att mikroplast orsakar skador på den marina miljön och dess organismer.

Nedskräpning bedöms av IVL Svenska Miljöinstitutet AB vara en av de största källorna till mikroplast i miljön, där spridningsvägarna främst är dagvatten, slam, och avloppsvatten. IVL bedömer också att minskad nedskräpning kan vara en av de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att minska spridningen av plast och mikroplaster i mark och vatten.

Trafikkontoret gör, med ledning av ovanstående, bedömningen att ett utvecklat arbete för att minska nedskräpning på land och i vatten alltså kan leda till både minskad spridning av mikroplast och ökad trygghet.

Ekonomi

Genomförandet av vissa åtgärder som anges i handlingsplanen innebär ökade kostnader för trafikkontoret och andra förvaltningar. Finansiering för dessa är inte inrymda i kontorets budget idag, och innebär att med given budgetram kommer inte alla åtgärder att kunna genomföras, alternativt att ambitionsnivån får justeras med hänsyn till tillgängligt budgetutrymme. I kommande budgetunderlag kommer kontoret redogöra för behov av medelsförstärkning för att kunna genomföra åtgärderna i handlingsplanen. Kontoret kommer även att se över möjligheterna att söka såväl central som extern finansiering för genomförandet av vissa åtgärder.

Exempelvis är tömningsfrekvenser, översyn av skräpkorgarnas storlek och optimerade städintervall kostnadsdrivande, även om de kan ingå i en kravspecifikation i samband med en upphandling. Även kommunikationsarbete kring nedskräpning saknar i vissa delar finansiering.

Inköp av komprimerande, solcellsdrivna sopkärl innebär en investeringskostnad. Kontoret kommer därför att ansöka om centrala klimatinvesteringsmedel för investeringen vilket kan möjliggöra en snabbare inköpstakt än om endast kontorets reguljära medel används.

Trafikkontorets synpunkter

Kontoret har haft kontakter med olika aktörer inom avfallsområdet för att inhämta synpunkter och idéer i arbetet med att utarbeta handlingsplanen. I arbetet har en lång rad överväganden och

ställningstaganden gjorts, med utgångspunkt i kontorets reguljära arbete, hur det kan utvecklas och vad som är möjligt att genomföra utifrån den kunskap och de erfarenheter som är tillgängliga och de ekonomiska och juridiska ramar som gäller i dagsläget.

För att tydliggöra de resonemang och ställningstaganden som har lett fram till förslagen i handlingsplanen, väljer kontoret att göra följande kommentarer kring idéer som skulle kunna vara verkningsfulla, men på olika grunder har behövts avfärdas. I sammanhanget är det värt att notera att det nya engångsplastdirektivet från EU kan förändra möjligheterna att ställa krav på verksamheter med syftet att minska användningen av engångsplast och undvika nedskräpning.

Källsortering i det offentliga rummet

Den nya förordningen om producentansvar fokuserar på producenternas ansvar för insamling- och omhändertagande av förpackningar. Insamlingen ska ske fastighetsnära vilket gör att även fastighetsägarnas roll och ansvar att underlätta detta poängteras. I dagsläget är tillämpningen av den nya förordningen oklar och regeringen har tillsatt en utredning som under år 2021 bland annat ska utreda kommunens framtida roll i förpackningsinsamlingen i förhållande till det ökade producentansvaret. Kontoret kommer följa utredningen i samverkan med Stockholm vatten och avfall för att på bästa sätt underlätta medborgarnas källsortering.

Krav på arrangörer vid markupplåtelse

Trafikkontorets möjligheter att ställa olika typer av krav i samband med markupplåtelse begränsas av det faktum att upplåtelsen görs med stöd av ordningslagen. Kontoret är remissinstans gentemot polismyndigheten som både utfärdar markupplåtelsen och har tillsynsansvar. Kontoret har i dagsläget begränsad rådighet över de villkor som ställs i samband med markupplåtelsen, kontoret utövar heller inte tillsyn eller beslutar om eventuella sanktionsåtgärder vid överträdelser. Kontoret kan dock uppmuntra verksamheter att frivilligt ta miljöhänsyn i samband med diskussioner om markupplåtelse. Kontoret kommer också följa implementeringen av engångsplastdirektivet (EU-förordning) som bland annat föreslår straffansvar för ringa nedskräpning.

Tydligare krav och påföljd för verksamhet som hindrar renhållning eller skräpar ner.

Renhållning i stadsrummet försvåras i hög grad av verksamheter som olovligen bedrivs på trottoarer och vägbänor.

Driftentreprenörer uppger ofta att t.ex. byggsäckar och annat ofta utgör hinder vid renhållning som kan leda till att städning försvåras eller inte genomförs. Staden är inte tillsynsmyndighet enligt ordningslagen och saknar därför också rådighet över eventuella påföljder. Kontoret har ambitionen att samverka med polisen för att utveckla arbetet. Kontoret har också, tillsammans med Sveriges kommuner och regioner (SKR), inlett ett arbete med att ta fram ett förslag på en ändring av ordningslagen. Förslaget innebär i korthet att kommunen skulle ges större möjligheter att agera när offentlig plats tas i anspråk utan tillstånd, eller när villkoren för redan givna tillstånd inte efterlevs.

Pilotprojekt; retursystem för kaffekoppar och matlådor

I samverkan med fastighetsägare och näringsidkare inom en begränsad yta skapa ett gemensamt retursystem av ”hämtmat”-lådor och kaffemuggar för de restauranger och caféer som ligger i området. Matlådor och muggar kan där fungera i retursystem hos alla de näringsställen som ligger inom området. Kontorets verksamhet Levande Stockholm kommer undersöka om det finns intresse för detta på någon av de platser där etableringar sker 2021. Kontoret kommer också följa implementeringen av det EU-direktiv som syftar till att minska användningen av engångsplast.

Blastic

Projektet Blastic, plastens väg från land till hav är finansierat av EU:s Östersjöfond. Projektet syftar till att kartlägga källor och spridningsvägar och har också tagit fram ett metodstöd för kommuner att använda i arbetet mot spridning av plast och mikroplast. Kontoret och även miljöförvaltningen har tagit hjälp av rapporter och arbetsmaterial och använt valda delar som underlag i olika arbetsprocesser.

Genom att utveckla arbetet för att minska nedskräpning på land och i vatten, enligt den föreslagna handlingsplanen, bedömer kontoret att staden kan bidra till både minskad spridning av mikroplast och ökad trygghet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår trafikkontoret att trafiknämnden godkänner tjänsteutlåtandet och bilagd handlingsplan som svar på kommunfullmäktiges uppdrag.

Slut

Bilagor

1. Handlingsplan mot nedskräpning på land och i vatten 2021-2024.